

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

מאת: יצחק בירך דסקל – דיין ומורה צדק וחבר בד"צ

בס"ד, גליון שפ, פרשת תזריע- מצורע, תש"פ

יעוץ לכל סכסוכי ממון, ואישות. ועריכת חוזים על פי ההלכה.

טל: 052-7611435 y.b.daskal@gmail.com

בית דין צדק "בינת המשפט"

בוזה, הרי כיון שהשכן הניח לשכנים לבנות, ואין אפשרות בידם להפסיק את עבודתם מחמת הפסד ממון, איך יכול למנוע מהם.

אבל הספק בוזה, כיון דאנן סהדי, דאם היה השכן יודע, חלילה, שיחלה והבניה תפריע לו, בודאי לא היה נותן להם רשות, והרי זה כנתינה בטעות, ויש כאן אומדנא דמוכח שלא היה נותן להם רשות לבנות, ויש לברר האם מתנה בטעות כזאת, יכול לחזור בו. זה לכאורה צדדי הספק.

העולה מזה: צדדי הספק, האם באומדנא דמוכח, שאם היה יודע שיחלה לא היה נותן רשות, האם הוי כנתינת רשות בטעות.

דין חולה שרעשים מפריעים לו

ולבאר הלכה זו נבאר דין חולה, האם יכול למנוע מחבירו לעשות בחצרו דברים שעושים לו רעש.

והנה מצאנו ברמ"א שחולה, שאינו יכול לסבול רעשים, יכול למנוע מחבירו לעשות מעשים שעושים רעשים בחצרו. וז"ל המחבר והרמ"א בחושן משפט (קנה, טו) "הכותש חיטים בחצרו כו' והוא הדין אם אין מזיק לחצר, אלא שיש חולי הראש לבעל החצר, וקול ההכאה מזיק לו, צריך להרחיק עצמו (ריב"ש סימן קצ"ו) עכ"ל המחבר והרמ"א.

הנה מבואר ברמ"א, שאם יש רעש בחצר, ויש שכן שיש לו חולי הראש, וקול ההכאה מזיק לו, צריך להרחיק עצמו שלא להזיקו, ולפי זה, לכאורה יכול החולה למנוע לעשות רעשים בחצרו.

העולה מזה: הכותש חיטים בחצרו, ומחמתו עושה רעש לחולה בחצר, צריך הכותש להרחיק את עצמו, שלא להרעיש לחולה.

שיטת החזון איש לחלק בין עיקר דירה ללא עיקר דירה

אבל באמת כתב החזון איש (בבא בתרא, יג, יא) על דברי הריב"ש וז"ל "ונראה, דאין דברי הריב"ש אלא בעושה דבר שאינו עיקר דירה, כמו בעושה אריגה וכיוצא בו, שאין זה מצוי בכל אדם, ולא ברוב בני אדם, אבל אם עושה דברים שרוב בני אדם עושין, ולפעמים תשמישן ודיבורן משמיע קול שמפריע את החולה, אינו יכול למחות אף עם החולה קדם. ורשאי אדם לבנות בית אצל חבירו, ולהכניס העוללים והיונקים שצועקים בלילה, ואין החולה יכול לעכב עליו, דהרי אינו חייב לצאת מדירתו" עכ"ל החזון איש.

שכן שהסכים שיבנו וחלה, ודין רעשים בחצר חבירו

ובו יבואר: א. האם שכן יכול למנוע מחבירו לעשות מעשים שעושים רעש בחצר. ב. ביאור שיטת החזון איש, לחלק בין דברים שהם עיקר בדירה, ובין דברים שאינם עיקר בדירה. ג. מחותן שאמר למחותן שיעשו חתונה, והוציאו הוצאות על פיו, ונאנס המחותן, האם חייב. ד. מה הטעם שהמוציא הוצאות על פיו חייב. ה. נתן מתנה, ונולד דבר חדש לאחר מכן, ויש אומדנא דמוכח, שאם היה יודע מה יוולד לא היה נותן, האם יכול לבטל המתנה. ו. שכן שנתן לשכנים רשות לבנות, וחלה, האם יכול לעכב את הבניה מטעם: רעשים, הוציאו הוצאות על פיו, מתנה בטעות.

הנידון

"אנו שכנים הדרים יחד בבנין משותף, מחצית השכנים – ואני מהם – בקשו להוסיף תוספת בניה, וקיבלו אישור מכל השכנים בבניין. לפני כמה שבועות התחלנו לבנות, אלא שאחד השכנים – שאינו בונה עצמו – חלה, לא עלינו, במחלה, ואומר שאינו מסוגל בשום פנים ואופן לסבול את רעש הבניה. למרות מצבו הקשה אנו לא יכולים לפסיק את הבניה, אחרי שחתמנו חוזה עם חברת בניה, וכל יום שלא נבנה, זה הפסד גדול מאוד. השכן מסכים לעבור לגור לדירה אחרת, אבל דורש שאנו נשלם את הוצאות השכרת הדירה האחרת, וההובלה ושאר הוצאות. האם הוא צודק בטענתו".

תשובה

יש להסתפק אם השכן יכול למנוע מהם לבנות, כיון שהיתה מתנה בטעות בנולד, לכן יחלקו ההוצאות של השכרת הדירה מחצה על מחצה ביניהם.

ביאור התשובה

צדדי הספק

הנה הוצאות הדירה להשכרה, תלויה בדין המתנה שנתן להם לבנות, שאם יכול לחזור בו, הרי שיכול לעכב את הבניה, והוצאות הדירה השכורה עליהם, שרק מחמת זה הוא מסכים שיבנו, ואם אינו יכול לעכב, הרי שהוצאות הדירה השכורה עליו. ויש לבאר, מה הספק

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

אבל לכאורה היה נראה, דנידון דידן אינו שייך כלל לזה. דהנה כתבנו שצדדי הספק הן, האם נאמר שיש כאן נתינת רשות בטעות או לא, אבל נראה שבנידון דידן אפילו אם נאמר שהיא מחילה בטעות, אינו יכול למנוע מהם לבנות, דהנה הלכה ידועה מה שכתב הרמ"א (חושן משפט יד, ה) "מי שאמר לחבירו שילכו לדון במקום אחר, ואמר לו: לך ואני אבוא אחרריך, והלך, והשני לא הלך אחריו, צריך לשלם לזה שהלך כל יציאותיו" ע"כ אם כן בנידון דידן, שנתן להם כבר רשות לבנות, אפילו שיתכן שהוא נתינה בטעות, אבל כיון שנתן להם רשות לבנות, ואין בידם להפסיק את הבניה, אין יכול לטעון שזה מפריע לו, ולפיכך ההוצאות יהיו עליו.

אבל מכל מקום אין הדבר פשוט כלל וכלל, דהנה בפתחי חושן (חלק ו, נזיקין, פרק ג, הלכה כה, הערה סד) כתב על דין הרמ"א, דעל פי זה פסקו, שאם מחותן לא בא לחתונה, והמחותן השני הוציא הוצאות, חייב לשלם, אבל אם המחותן לא בא לחתונה מחמת אונס, נחלקו בזה הפוסקים, ויש אומרים דבאונס גמור הכל מודים שפטור. וז"ל הפתחי חושן: "הרמ"א בתשובה סימן יב הביא דברי המרדכי בנדון דידיה [שהוציא הוצאות על פיו חייב], וכתב, שאפילו לא בא מחמת שנאנס חייב, שאינו אלא כמציל עצמו בממון חבירו שחייב לשלם לו, ואילו בשו"ת חוות יאיר הנ"ל כתב, שאם נאנס ולא בא פטור, ובקובץ הפוסקים כתב בשם ישועות ישראל, שבנדון הרמ"א לא הוי אונס גמור, אבל באונס גמור מודה הרמ"א שפטור. והביא ראיה מדברי הרמ"א גופיה בתשובה סימן פו, שפטור מלשלם הוצאות כשנאנס, עיין שם" עכ"ל.

ועוד טעם כתב בפתחי חושן מפטור באונס, כיון שהטעם שהוציא הוצאות על פיו חייב, הוא מדינא דגרמי, ובדינא דגרמי, היכא דנאנס, נחלקו הפוסקים אם חייב באונס.

לאור כל זאת באנו לידי ספק גדול, אם אפשר לחייב את החולה להסכים מחמת חתימתו, דיתכן שהיא מחילה בטעות, ואינו חייב בגלל שהוציא על פיו, דהוא אונס גמור, ועוד דבדינא דגרמי באונס הרבה פוטרים, לפיכך הטעם העיקרי לכאורה שאינו יכול לעכב, הוא מחמת שלבנות בית בחצרו, הוא יותר מעיקר דירת האדם, ואינו יכול למנוע זאת.

העולה מזה: אין לומר, שאין יכול השכן החולה לעכב את הבניה בגלל שהוציאו הוצאות על פיו לשכור פועלים לבניה וכו', וקיימא לן המוציא הוצאות על פיו חייב לשלם, כיון שנאנס, ובאונס הרבה פוסקים שאינו חייב לשלם. לפיכך, לכאורה, הטעם שאינו יכול לעכב, כיון שחולה אינו יכול למנוע רעשים של עיקר הדירה.

הנה מבואר בחזון איש, שזה שאסרו לעשות דברים שעושים רעש לחבירו, זה רק דברים שאינם עיקר בדירה, ואין רוב בני אדם עושים אותם, אבל אדם אינו צריך למנוע מעצמו לעשות דברים שהם עיקר הדירה, אפילו שעושה רעש לחבירו.

העולה מזה: החזון איש מחדש, שזה שאסרו לעשות רעש, הוא רק בדבר שאינו עיקר הדירה, אבל דבר שהוא עיקר הדירה, אין צריך למנוע אפילו השכן חולה.

ביאור שיטת הריב"ש והחזון איש

ויש לתת טעם, מנין לחזון איש לחלק בין דבר שהוא עיקר דירה או אינו עיקר דירה, ומה טעמו, ומה הטעם לריב"ש שחולה יכול למנוע אף על פי שהוא אינו ככל שאר בני אדם, ואיך יעכב החולה על שאר בני אדם, בדבר שברוך כלל אינו מפריע.

והביאור בכל זה הוא, דכל דבר שהוא עיקר דירת האדם, וישובו, אין למנוע ממנו לעשותו מחמת שעושה רעש לאחר, דכיון שהוא דר ככל בני אדם, והרעשים שעושה הם צורכי דירתו מחמת ילדיו הקטנים וכדומה, בודאי אי אפשר למנוע ממנו, כי על דעת כן דרים יחד בני אדם, אבל דבר שאינו עיקר דירתו, אבל הוא מלאכתו, ואינה ברוב בני אדם, ולא מצוי אצל כל אדם, בזה יכול לעכב מי שבאמת מפריע לו, אבל לא תקנו זאת אלא לחולה, שניכר באמת שהרעש מפריע לו, אבל כאשר ברור לנו שאין הרעש מפריע, אין אדם נאמן לומר שמפריע לו, שאפילו אם באמת מפריע לו אנו תולין זאת בעצבנות וכדו'. כללא מלתא, דבר שהוא טבעי, לעולם חזק יותר, לפיכך אם חולה הוא, צריך להתחשב בו, או להפך, עושה צרכיו בטבעיות בביתו, הוא חזק יותר ממי שסבול מהרעש.

ולפי זה מי שרוצה לבנות בחצרו, והרעש מפריע לחולה, אין החולה יכול למנוע לבנות, כיון שבניית בית בחצרו, אין לך עיקר דירה גדול מזה, ואפילו הוא דר בחצר אחרת, ולא נתן רשות לבנות.

העולה מזה: חז"ל לא אסרו על אדם למנוע מעצמו דבר שהוא עיקר בדירה, מחמת רעש של חבירו, שעל דעת כן דרים בני אדם יחד, אפילו שהשכן חולה, כיון שאינו צריך לעקור דירתו מחמתו, אבל דבר שאינו עיקר בדירה, יכול חולה למנוע רעשים. ולכן יכול אדם לבנות בית בחצרו, ואין השכן יכול להפריע מחמת רעש, כי זה עיקר בדירה.

נידון דידן – הוציא הוצאות על פיו ונאנס

לפי זה בודאי בנידון דידן, אין יכול למנוע לבנות אפילו הוא חולה ככל חולה שאינו יכול לעכב.

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

שיולד דבר זה לא היה עושה הנדר, אם כן אפשר שגם מתנה בטעות לא הוי על דבר הנולד.

העולה מזה: מתנה בטעות, שהתברר שבשעה שנתן המתנה לא ידע על דבר מסויים, ונתן בטעות, לא הוי מתנה. ויש להסתפק מה הדין במתנה שלא היה טעות בשעה שנתן, אבל לאחר מכן נולד סיבה, שאם היה יודע שתהיה סיבה זו, לא היה נותן, האם הוי מתנה בטעות.

שיטת מהר"ם לובלין בדין מתנה בטעות שנוולד לאחר זמן

ומצאנו למהר"ם לובלין (שו"ת מהר"ם לובלין, סימן קח) שדן בזה, בדין נתן מתנה לאחר כיון שלא היה לו זרע, ולאחר מכן נולד לו זרע, והאריך להוכיח שאין דומה דין נדרים לדין מתנה בטעות, אלא מתנה בטעות אפילו בנולד לא הוי מתנה, ואין דומה לנדרים. וז"ל קדשו "ואם יתעקש אדם לומר, דכל זה לא נאמר, אלא במי שהיה לו כבר בן, והלך למדינת הים ושמע שמת בנו, ונתן נכסיו לאחר, ואחר כך בא בנו, שבזה שייך לומר אומדים דעתו, שאלו היה יודע שבנו קיים לא היה נותן נכסיו לאחרים. אבל מנא לן לומר שאומדים דעתו בשביל ענין שנוולד אחר נתינת המתנה כנדון דידן, ודוגמא לזה ק"ל בנדרים דאין פותחין בנולד שאינו שכיח".

"אף אתה אמור לו, דאין לדמות דין מתנה לדין נדרים, שהרי כתב הרמ"ה והביאו הטור חושן משפט סימן רמ"ו, וז"ל "וכתב הרמ"ה, והוא הדין נמי בריא, שכתב כל נכסיו לאחר מחמת שהיה צריך לברוח מפני בעלי חוביו או מפני אויביו, ואחרי כן עשה פשרה עם בעלי חוביו ואויביו, או ששמע שמתו, אם נתברר שלא כתב המתנה אלא מחמת כן, הואיל ונדחה השעה מפניו, והרי הוא צריך לנכסיו, בטלה המתנה ודומה לשכיב מרע שכתב נכסיו מחמת שהוא סובר למות, ואם עומד מחליו חוזר בו. והוא הדין נמי בבריא כיוצא בזה, דההיא דמי ששמע שמת בנו, וכותב נכסיו לאחר איירי נמי בבריא עכ"ל כו".

"אלא על כרחך צריך לומר, דדינא דמתנה לא דמי דינו לדין נדרים, וטעמא דמילתא, דבדבר קל אנו דוחים המתנה, ואומדין דעתו של אדם שלא היתה כוונתו לזה, ואלו היה יודע דיתילד ענין זה לא היה נותן, והוי כאלו לא נתן מתנה זו מרצונו, כדאשכחנא לענין מסירת מודעא, דגבי מסירת מודעא דמכר צריך שיכירו העדים באונסו, וגבי מתנה אין צריכין להכיר באונסו, דדי לנו בגילוי מילתא בעלמא, כדאייתא בפרק חזקת הבתים ובכל הפוסקים" עכ"ל. והש"ך בחושן משפט (רנג, ס"ק א) מציין לדבריו.

עיקר הנידון הוא האם הוה מתנה בטעות

אבל באמת כל זה אינו נכון. דזה שחולה אינו יכול למנוע לבנות מחמת רעשים, הוא דוקא כאשר בונה חבירו בחצר שלו, ומגיע רעשים לחצר חבירו, באופן זה, כיון שבא למנוע מחבירו לבנות מחמת הרעשים, אנו אומרים שאין יכול למנוע שיבנה בחצר שלו מחמת הרעשים, אבל בנידון דידן, הרי הוא שותף בחצר, וללא רשותו אי אפשר לבנות בחצרו, וכיון שחלה, יתכן שזה שנתן להם רשות לבנות הוי מתנה בטעות ואינה מתנה, ואם אינה מתנה, אסור להם לבנות בחצרו בלא רשותו בלי קשר לרעשים, אם כן חזרנו לעיקר הנידון, האם יש לומר שהיתה מתנה בטעות, היינו מה שנתן רשות לבנות ובטלה המתנה, ואסורים לבנות בחצרו בלא רשותו, או דלמא לא הוי מתנה בטעות.

העולה מזה: נידון דידן אינו שייך לדין רעשים, כיון שבונים בחצרו, ובלא רשותו אסור לבנות בחצרו, ויכול למנוע לבנות בחצרו בכל אופן, לפיכך עיקר הנידון הוא, האם יש כאן מתנה בטעות.

מתנה בטעות שנוולד לאחר מכן

ועכשיו נבוא לבאר את עיקר הספק בנידון דידן, האם הוי מתנה בטעות. והנה דין מתנה בטעות מבואר בחושן משפט בכמה מקומות, שכתב המחבר בחושן משפט (רמו, א) וז"ל "לעולם אומדים דעת הנותן, אם היו הדברים מראין סוף דעתו עושים על פי האומד אף על פי שלא פירש. כיצד, מי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת, וכתב כל נכסיו לאחר, מתנה גלויה גמורה, ואחר כך בא בנו, אין מתנתו קיימת, שהדברים מוכיחים שאילו ידע שבנו קיים לא היה נותן כל נכסיו" ע"כ. וכן כתב בחושן משפט (רנג, ה) וז"ל "שכיב מרע שאמר לו: נכסין למי, אמר: כמדומה שיש לי בן או שאשתי מעוברת, עכשיו שאין לי בן ושאין אשתי מעוברת נכסי לפלוני, ונודע שיש לו בן או שאשתי מעוברת, אין מתנתו מתנה אפילו מת הבן או הפילה אשתו אחר כך" עכ"ל.

ובסימן רלג הארכנו בזה, שאם יש אומדנא דמוכח שלא היה נותן את המתנה לא הוי מתנה, ולפי זה לכאורה גם בנידון דידן הוא אומדנא דמוכח שלא היה נותן את המתנה.

אבל באמת נידון דידן אינו דומה כלל לנידון המחבר, דבנידון דידן, בשעה שנתן מתנה היה בריא, ונעשה חולה לאחר מכן, מה שאין כן בנידון המחבר, בשעה שנתן היה דבר שלא ידע, ואם היה יודע לא היה נותן, ויש לברר האם דבר שנוולד לאחר מכן, הוא סיבה לומר שמעיקרא על דעת כן לא נתן, והרי מצאנו בנדרים שאין מתירים נדר על דבר שנוולד (נדרים סד, א. יורה דעה רכח יב) לומר שאם היה יודע

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

— בדין מכר נכסיו לאחר מחמת שברח מבעלי חובות - שהביא הטור, וכתב על דבריו בלשון זה:

“ואין ספק שדברי הרמ”ה אומרים דורשני, שמאחר שידענו שיש לנו לילך אחר אומד הדעת, מה צריך עוד לכתוב דין זה, אלא שנראה ודאי, שלא כל האומדנות שוות, אלא דוקא אומדנא גדולה כהיא דשכיב מרע מספיק לבטל המתנה, אבל מתנת בריא, אף על פי שהיא נראה שהיה נותן מפני חוביו כו', ואחרי כן עשה פשרה, על כל זה, לא נתבטלה המתנה אלא אם נתברר בפירוש שלא נתן אלא מטעם זה, אך אם יש בו ספק, ואפשר לתלות שהמתנה לא היה בסיבה זו, מתנתו קיימת” עכ”ל. הנה הקשה מהרשד”ם מדוע מביא הטור את הרמ”ה, מה חידוש יש בדבריו יותר ממה שכתב הטור לפני כן, בנותן נכסיו לאחר, ונודע לו שבנו חי, ומתוך, שהחידוש הוא שדוקא מתנת שכיב מרע, שהוא אומדנא גדולה בטלה, אבל מתנת בריא אינה בטלה רק אם פירש שלא נתן אלא מטעם זה.

ודבריו לכאורה לא מובנים, ששואל מה חידש הרמ”ה, והרי חידש דבר גדול מאוד, דהטור כתב מתנה בטעות באופן שבשעת המתנה היה טעות, דכתב “אף על פי שהנותן נותן בסתם, אנו הולכים אחר אומד הדעת, כיצד, מי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת, וכתב כל נכסיו לאחרים, ואחרי כן בא בנו, אין מתנתו מתנה, שאנו אומדין דעתו, שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה כותבם לאחרים”.

ועל זה מביא את דברי הרמ”ה, ומשמע, דבא לומר, שאפילו נולד הטעות לאחר מכן, גם כן הוי מתנה בטעות. אלא מוכח, דפשיטא ליה למהרשד”ם, שאין זה נולד, כיון שפשרה עם בעלי חובות אין זה דבר שנולד, אלא מצוי כבר בשעה שיש לו חובות, לכן תמה מהרשד”ם מה מוסיף הרמ”ה, ועל זה כתב שרמ”ה מוסיף שמתנת בריא לא בטלה רק באומדנא גדולה. [ובפתחי חושן חלק ח קניינים, פרק טו דיני מתנה, הערה קכח מביא את כל השיטות, ולא מכריע].

הנה נתבאר שיטת הכנסת הגדולה ומהרשד”ם והדרב”ז, שאפילו אם בשעה שנתן מתנה יש אומדנא, שאם היה יודע שיוולד דבר כזה לא היה נותן, מכל מקום נולד אינו מבטל את המתנה, כיון שבשעה שנתן לא היה את הנולד.

העולה מזה: שיטת הכנסת הגדולה הדרב”ז ומהרשד”ם, שאפילו אם בשעה שנתן מתנה יש אומדנא, שאם היה יודע שיוולד דבר כזה לא היה נותן, מכל מקום נולד אינו מבטל את המתנה, כיון שבשעה שנתן לא היה את הנולד.

הנה מבואר בדברי מהר”ם לובלין, שגם נולד, הוא סיבה לבטל המתנה, ואינו דומה לנדריים שאין פותחין בנוולד, דבכל אנו מבטלין המתנה, כשם שדי לנו בגילוי מלתא בעלמא לעשות מסירת מודעא במתנה.

העולה מזה: לפי שיטת מהר”ם לובלין, על פי דברי הרמ”ה, אפילו טעות של נולד מבטלת מתנה, ואינו דומה לנדריים דבכל מבטלין מתנה.

שיטת הכנסת הגדולה והרב”ז ומהרשד”ם

והנה למרות שמהר”ם לובלין תמך ידותיו בדברי הרמ”ה, הכנסת הגדולה (שם, הגהות טור אות א) מביאו, וכתב עליו “ולבי מגמגם על זה”. ולא ביאר מה הן צדדי הספק שמסתפק בזה, והרי לכאורה הוא ראייה מוחלטת מהרמ”ה.

ונראה לעניות דעתי, דסובר כנסת הגדולה, דאין הנידון של הרמ”ה נחשב נולד, דהנה הרמ”ה איירי שהיה לו בעלי חובות, ומחמת בעלי החובות היה צריך לברוח, וכתב לנכסיו לאחר, ולאחר מכן עשה פשרה עם בעלי החובות, והנה יש לומר דזה אינו נולד למרות שהפשרה עשה אחרי כן, כיון שבעלי החובות היו קודם, ומצוי ורגיל לעשות פשרה עמהם, אין זה נחשב נולד, מה שאין כן בנידון של מהר”ם לובלין שנולד לו זרע לאחר מכן, זה ממש נולד הוא.

והולך הכנסת הגדולה לשיטתו, שלהלן (אות י) מביא בשם הרב”ז עוד אופן של נולד שאינו מבטל את המתנה, וז”ל “מי שנתן מתנה לאחר, מפני שבניו אינם נוהגים כשורה, וגילה דעתו בשעת המתנה שבשביל שלא היו נוהגים כשורה היה נותן, ונתברר שבשעת הצואה היו נוהגין כשורה, הצואה בטלה. אבל אם בשעת הצואה לא היו נוהגין כשורה, אף על פי שחזרו בתשובה, המתנה קיימת. הרב”ז חלק א סימן תקמ”ו עכ”ל.

הנה הנותן פירש שנותן רק מחמת שאין בניו נוהגים כשורה, ואין לך אומדנא גדולה מזו, שאם היה יודע שיחזרו בתשובה לא היה נותן את המתנה, אף על פי כן פסק הרב”ז בפשיטות, שאם בשעה שנתן נהגו שלא כשורה, ורק לאחר מכן חזרו בתשובה המתנה קיימת, והטעם בזה, כיון שנולד הוא, ובודאי לא נעלם מרבינו הרב”ז דברי הרמ”ה שבטור, ועל כורחך שסובר ששם אינו נולד, אלא הוא דבר המצוי.

ועוד דהנה הש”ך שמציין לדברי מהר”ם לובלין, מציין לעיין גם בדברי מהרשד”ם (חושן משפט סימן רצט) שמביא את דברי הרמ”ה

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

פסק דין בנידון דידן

הנה מכל זה מבואר, שדין מתנה בטעות על נולד, תליא באשלי רברבי, דמהר"ם לובלין פוסק שנולד מבטל מתנה, והכנסת הגדולה, הרדב"ז ומהרשד"ם סוברים שלא מבטל, והדבר ספקא דדינא אם יכול לבטל המתנה בגלל דבר שנולד, לפיכך נראה שראוי להתפשר מחצה על מחצה בהוצאות הדירה השכורה.

דינים העולים:

א. הכותש חיטים בחצרו, ומחמתו עושה רעש לחולה בחצר, צריך הכותש להרחיק את עצמו, שלא להרעיש לחולה.

ב. החזון איש מחדש, שזה שאסרו לעשות רעש, הוא רק בדבר שאינו עיקר הדירה, אבל דבר שהוא עיקר הדירה, אין צריך למנוע אפילו השכן חולה.

ג. חז"ל לא אסרו על אדם למנוע מעצמו דבר שהוא עיקר בדירה, מחמת רעש של חבירו, שעל דעת כן דרים בני אדם יחד, אפילו שהשכן חולה, כיון שאינו צריך לעקור דירתו מחמתו, אבל דבר שאינו עיקר בדירה, יכול חולה למנוע רעשים. ולכן יכול אדם לבנות בית בחצרו, ואין השכן יכול להפריע מחמת רעש, כי זה עיקר בדירה.

ד. המוציא הוצאות על פיו חייב לשלם, ובאונס הרבה פוסקים שאינו חייב לשלם.

ה. אפילו שחולה אינו למנוע לעשות עיקר דירה בחצר, אבל בלא רשותו אסור לבנות בחצרו, ויכול למנוע לבנות בחצרו בכל אופן לא מדין רעשים.

ו. מתנה בטעות, שהתברר שבשעה שנתן המתנה לא ידע על דבר מסויים, ונתן בטעות, לא הוי מתנה. ונחלקו הפוסקים, בדין מתנה שלא היה טעות בשעה שנתן, אבל לאחר מכן נולד סיבה, שאם היה יודע שתהיה סיבה זו, לא היה נותן, האם הוי מתנה בטעות.

ז. לפי שיטת מהר"ם לובלין, על פי דברי הרמ"ה, אפילו טעות של נולד מבטלת מתנה, ואינו דומה לנדריים דבקל מבטלין מתנה.

ח. לפי שיטת הכנסת הגדולה הרדב"ז ומהרשד"ם, אפילו אם בשעה שנתן מתנה יש אומדנא, שאם היה יודע שיולד דבר כזה לא היה נותן, מכל מקום נולד אינו מבטל את המתנה, כיון שבשעה שנתן לא היה את הנולד.

ט. שכן שנתן רשות לבנות וחלה, יש להסתפק אם השכן יכול למנוע מהם לבנות, כיון שהיתה מתנה בטעות בנוולד, לכן יחלקו ההוצאות של השכרת הדירה מחצה על מחצה ביניהם.

